

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

مصاحبه پژوهشی؛

بررسی وضعیت حوزه آبخیزداری در ایران

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: علی قنبری شیرسوار

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲	* نکات برجسته
۲	* مقدمه و طرح مسئله
۳	* تعریف و مفاهیم
۳	* ضرورت و اهمیت آبخیزداری در کشور
۴	* برنامه توسعه مدیریت جامع حوزه های آبخیز
۴	* الگوی مدیریت جامع حوزه های آبخیز
۴	* عملکرد مدیریت جامع حوزه های آبخیز در کشور و استانها
۵	* انواع اقدامات آبخیزداری
۵	* تهدیدها در حوزه آبخیزداری کشور
۶	* میزان اثر بخشی آبخیزداری
۶	* وضعیت سیل خیزی حوزه های آبخیز کشور
۷	* برنامه های راهبردی آبخیزداری در برنامه ششم توسعه کشور
۷	* موانع و چالش های توسعه حوزه آبخیز در کشور
۷	* وضعیت و میزان مشارکت خیرین و مردم در توسعه اقدامات آبخیزداری
۸	* میزان استفاده از فن آوری و شرکت های دانش بنیان در حوزه آبخیز کشور
۸	* جمع بندی

- ❖ آبخیزداری یکی از اقدامات مؤثر در کنترل سیلاب است؛ که این مسئله در سال‌های اخیر مورد تأکید مقام معظم رهبری بوده است به طوری که در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۲۰۰ میلیون دلار از صندوق توسعه ملی به دستور ایشان به این موضوع اختصاص یافت.
- ❖ الگوی اجرایی مدیریت جامع حوزه آبخیز در سال ۱۳۹۵ در سازمان جنگل‌ها مراتع و آبخیزداری کشور مصوب و به استان‌ها برای اجرا در ۳۳ حوزه آبخیز پایلوت ابلاغ شد. این الگو از هفت گام اصلی تشکیل شده است.
- ❖ تهدیدها در حوزه آبخیزداری کشور شامل: خشکسالی و افزایش تعداد دشت‌های ممنوعه و بحرانی، سیل، فرسایش خاک، رسوب، زمین لغزش و فرونشست زمین و تبخیر است.
- ❖ آمارهای سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور نشان می‌دهد در مجموع ۴۵۰ شهر و ۸۶۵۰ آبادی در کشور در معرض سیل قرار دارند و از سال ۱۳۳۰ تا کنون، ۵۵۸۷ فقره سیل در ایران رخ داده است.
- ❖ بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس و مطابق خسارات سیل، استان‌های مازندران، گیلان، بوشهر، لرستان و کرمانشاه به ترتیب سیل‌خیزترین استان‌های کشور هستند.
- ❖ به منظور تداوم فعالیت‌ها در چارچوب برنامه ششم توسعه اجرای عملیات آبخیزداری و آبخوانداری در سطح ۱۰ میلیون هکتار برنامه‌ریزی شده است.
- ❖ آبخیزداری از دسته علوم متکی به فن‌آوری‌های سنجش از دور و بهره‌گیری از تکنیک‌های مرتبط با تصاویر ماهواره‌ای و پهپاد است.

*** مقدمه و طرح مسئله**

در سال‌های اخیر رشد روز افزون جمعیت و رویکرد جوامع بشری به الگوهای مصرف گرایانه، نیاز به آب و مواد غذایی را دوچندان کرد. انسان‌ها برای تامین نیازهای آبی خود به بهره‌برداری از عرصه‌های منابع طبیعی روی آوردند. این بهره‌برداری‌ها در بیشتر موارد چنان سریع، نامعقول و منفعت طلبانه بود که باعث برهم زدن نظم و تعادل سیستمی حوزه‌های آبخیز شد. بهره‌برداری از این منابع، بدون توجه به توان طبیعی آنها سبب پسرفت و کاهش نفوذپذیری خاک، زوال پوشش گیاهی، افزایش سیل، تشدید فرسایش، رسوب‌گذاری در پایین دست، وقوع خشکسالی‌های مکرر، کاهش توان تولید، هدر رفت بخش قابل ملاحظه‌ای از سرمایه‌های طبیعی و بروز مشکلات و مسائل اقتصادی و اجتماعی شد. بروز چنین مشکلاتی باعث شکل‌گیری نهادها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی به منظور جلوگیری از روند تخریب عرصه‌های منابع طبیعی در سراسر دنیا شد. در کشور ما توجه به مسائل مربوط به کنترل رواناب و جلوگیری از فرسایش به چند دهه اخیر بر می‌گردد. امروزه در ایران خطرات ناشی از وقوع سیلاب و فرسایش خاک بیشتر احساس می‌شود. برای رفع این معضلات تلاش‌های

مختلفی در سال‌های اخیر صورت گرفت. اجرای عملیات آبخیزداری در بخش‌های وسیعی از کشور با هدف نفوذ رواناب، کاهش دبی اوج سیلاب و جلوگیری از رسوب‌گذاری در پشت سدها از جمله این تلاش‌ها است.

آبخیزداری و آبخوان‌داری یکی از اقدامات مؤثر در کنترل سیلاب است؛ که این مسئله در سال‌های اخیر مورد تأکید مقام معظم رهبری واقع شده است به طوری که در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۲۰۰ میلیون دلار از صندوق توسعه ملی به دستور ایشان به این موضوع اختصاص یافت. پیش‌بینی رهبر معظم انقلاب اسلامی برای انجام اقدامات آبخیزداری در کشور در مواقع خشکسالی و ترسالی نشان‌دهنده اهمیت موضوع آبخیزداری در کشور برای جلوگیری از وقوع سیلاب‌های ویرانگر در زمان ترسالی و ذخیره آب در زمان خشکسالی است.

در همین راستا و برای تحلیل و بررسی بیشتر نقش آبخیزداری و آبخوان‌داری در کاهش آثار مخرب سیل، چالش‌ها و مشکلات حوزه‌های آبخیز کشور و کارهای اجرا شده در حوزه آبخیزداری مصاحبه‌ای با آقای دکتر هوشنگ جزئی، مدیرکل دفتر آبخیزداری و حفاظت خاک سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور^۱ انجام شده که مهمترین بخش‌های آن در این پژوهش ارائه می‌شود.

تعریف و مفاهیم

آبخیز پهنه‌ای است که تمام رواناب ناشی از بارش وارد بر آن را یک رودخانه، آب رو، دریاچه و یا یک آب انباشت دریافت می‌نماید.	آبخیز
آبخیزداری مدیریت منابع زیست محیطی یک آبخیز است به نحوی که به بهترین وجه اهداف مدیریت طرح برای بهره برداری مداوم از این منابع را برآورد سازد.	آبخیزداری
فرآیند شناخت، برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و تنظیم یک مجموعه اقدامات در ارتباط با حفظ و احیای منابع پایه و بهره برداری معقول از منابع طبیعی در یک حوزه آبخیز، بدون اثرات زیانبار در محیط طبیعی است.	مدیریت جامع حوزه آبخیز
سندی فرادستی است که در یک حوزه آبخیز با مطالعه جنبه‌های طبیعی، اجتماعی و اقتصادی و با هدف اعمال مدیریت جامع حوزه آبخیز و حفاظت آب و خاک و پوشش گیاهی تهیه و تدوین می‌شود و به تصویب سازمان می‌رسد.	طرح آبخیزداری

ضرورت و اهمیت آبخیزداری در کشور

افزایش رو به رشد تلفات منابع آب و خاک در حوزه‌های آبخیز، در چند دهه اخیر در اثر بهره‌برداری غیراصولی از منابع آب، خاک و پوشش گیاهی، شدت فزاینده‌ای یافته است. این موضوع ضمن تشدید وقوع سیلاب‌ها و افزایش نرخ تولید رسوب و کاهش عمر مفید مخازن سدها، موجبات کاهش تولید و تلفات سرمایه‌های ملی کشور را فراهم کرده است.

^۱- این مصاحبه در تاریخ ۱۳۹۹/۰۸/۱۰ انجام شده است.

بر اساس پیش‌بینی سازمان ملل متحد تا سال ۲۰۲۵ میلادی نام ایران در لیست کشورهای که دچار کمبود آب می‌شوند، قرار می‌گیرد. به این ترتیب مسئله میزان تخلیه غیرمجاز از چاه‌های عمیق که توازن و تعادل آب‌های زیرزمینی را برهم زده است، باید عمیقا مورد توجه دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان مربوطه قرار گیرد.

آبخیزداری و آبخوان‌داری، مدیریت و استفاده صحیح از اراضی حوزه آبخیز، طبق برنامه‌های از قبل طرح‌ریزی شده مشتمل بر مهار فرسایش خاک و تنظیم جریان‌های سیلابی و رسوب‌گذاری و اصلاح پوشش نباتی و غیره می‌باشد. فعالیت‌های آبخیزداری می‌تواند منابع پایه، یعنی آب که مایه حیات و خاک که بستر حیات است را حفظ کند. همچنین، بدنه اصلی اقتصاد کشور نیز به طور مستقیم و غیرمستقیم وابسته به منابع پایه (آب، خاک، پوشش گیاهی، هوا و ...) است و بدون آن نمی‌توان انتظار رشد و توسعه را داشت. در این میان، باید گفت منابع آب به عنوان اصلی‌ترین و مهم‌ترین ماده حیاتی از ضروریات رشد، توسعه و حرکت در هر کشوری از جمله ایران است که با مدیریت صحیح و اصلاح زیرساخت‌ها می‌توان این سرمایه خدادادی را حفظ کرده و در جهت رشد و توسعه اقتصادی و توانمندسازی اقتصاد از آن بهره برد. به همین دلیل، فعالیت‌های آبخیزداری یکی از ضروریات حفاظت از این منابع حیاتی است تا با اصلاح روش‌ها و زیرساخت‌ها از هدررفت منابع آبی جلوگیری شود.

در نهایت باید گفت، چنانچه کارکردها و دستاوردهای بخش منابع طبیعی و آبخیزداری به طور ویژه مورد توجه قرار گیرد، علاوه بر حفاظت و حراست از منابع طبیعی و خدادادی، در زمینه مسائلی نظیر امنیت، سطح درآمد، تولید، نگاه به درون، اشتغال و ... که از جمله اهداف اقتصاد مقاومتی است، نیز دچار مشکل نخواهیم شد. بنابراین، می‌توان این طور نتیجه گرفت که آبخیزداری شامل مدیریت اکوسیستم‌های طبیعی، منابع آب‌های سطحی، منابع آب‌های زیرزمینی، فعالیت‌های انسانی و مخاطرات تغییر اقلیم است.

***برنامه توسعه مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز**

مدیریت جامع حوزه آبخیز فرآیندی آگاهانه است که جنبه‌های مختلف بهره‌برداری از منابع طبیعی (بیوفیزیکی، اجتماعی-سیاسی و اقتصادی) را در یک سیستم مدیریت پایدار به منظور دستیابی به اهداف بهره‌برداران (امنیت غذایی، سودآوری، کاهش خطرپذیری) با در نظر داشتن اهداف جامعه (کاهش فقر، رفاه نسل‌های آینده و حفاظت از محیط زیست) تلفیق می‌کند.

***الگوی مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز**

الگوی اجرایی مدیریت جامع حوزه آبخیز در سال ۱۳۹۵ در سازمان جنگل‌ها مراتع و آبخیزداری کشور مصوب و به استان‌ها برای اجرا در ۳۳ حوزه آبخیز پایلوت ابلاغ شد. این الگو از هفت گام اصلی تشکیل شده است.

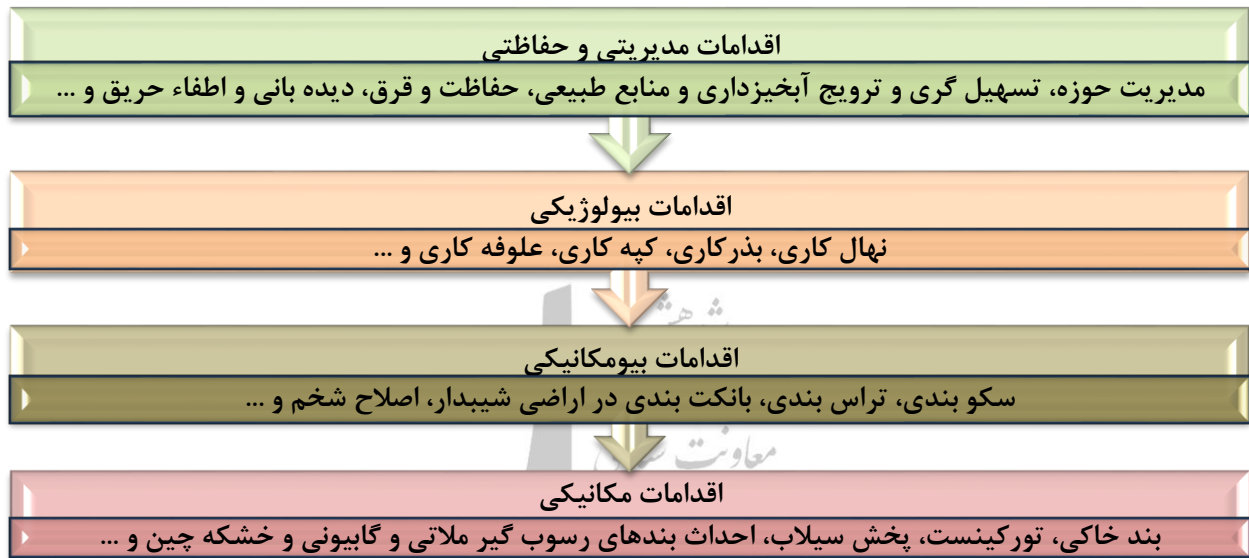
***عملکرد مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز در کشور و استان‌ها**

در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ در استان‌ها اقدامات موثری در جهت تشکیل ستادهای هماهنگی و انسجام سازمانی با مسئولیت مستقیم استانداران و فرمانداران حوزه‌های پایلوت تشکیل و ارتباطات موثری با مردم محلی و آبخیزنشینان برقرار و در تعدادی از حوزه‌های آبخیز نیز مطالعات راهبردی و اجرای اقدامات انجام شده است.

*انواع اقدامات آبخیزداری

مدیریت حوزه آبخیز به عنوان یکی از اقدامات تلفیقی در کنترل سیلاب مطرح است که با بهره‌گیری از روش‌های بیولوژیکی و مکانیکی نقش موثری در تغییر رفتار سیلاب در پایین دست و مناطق خطرپذیر دارد. مدیریت ریسک سیل و کاهش آسیب پذیری مناطق با اجرای اقدامات پیشگیرانه در حوزه‌های آبخیز بالادست در قالب طرح‌های آبخیزداری، دبی اوج سیلاب را که اثر زیادی در ایجاد خسارت و تلفات دارد کاهش می‌دهد.

بیش از ۴۲ نوع اقدام در قالب چهار محور عملیاتی به شرح زیر انجام می‌شود:

*تهدیدها در حوزه آبخیزداری کشور

(افزایش تعداد دشت‌های ممنوعه و بحرانی در کشور و بیلان منفی ۱۰ میلیارد مترمکعب در آبخوان‌ها و فرو نشست ۱۲ تا ۳۰ سانتی متری سطح آبخوان‌های کشور در اثر خشکسالی‌ها وضعیت نگران کننده ای را ترسیم می‌نماید)	خشکسالی و افزایش تعداد دشت های ممنوعه و بحرانی
(تعداد ۴۵۰ شهر و ۸۶۵۰ روستا و آبادی در معرض تهدید سیل. متوسط خسارت هر سیل ۴۰۰ میلیارد ریال)	سیل
(رسوب حاصل از فرسایش در مخازن سدها و کانال‌های آبیاری باعث کاهش عمر مفید آنها می‌شود. سالانه ۷/۱۶ تن در هکتار از خاک‌های کشور فرسایش می‌یابد)	فرسایش خاک
(ورود ۲۵۰ میلیون متر مکعب رسوب به سدها و از دست رفتن سالانه حدود ۰,۷۶ درصد از حجم مخازن سدهای کشور)	رسوب
(فرونشست در بیش از ۵۰ درصد از دشت‌های کشور وجود دارد و با فشاری که به منابع آب زیرزمینی در حال حاضر وجود دارد؛ دشت‌های نواحی پرباران نیز در حال ابتلا به این پدیده می‌باشند)	زمین لغزش و فرونشست زمین
(حجم تبخیر بالفعل سالیانه کشور بالغ بر ۲۸۰ میلیارد متر مکعب و حجم تبخیر بالقوه بالغ بر ۴۰۰۰ میلیارد متر مکعب بر آورد می‌شود)	تبخیر

*میزان اثر بخشی آبخیزداری

حجم آب ذخیره شده سالیانه به طور متوسط ۵۳۰ متر مکعب در هکتار در مناطق کوهستانی
نفوذ سالیانه به طور متوسط ۱۰۰۰ متر مکعب آب در هکتار در آبخوان داری (پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری، ۱۳۸۵).
کنترل فرسایش خاک سالیانه به طور متوسط به میزان ۹-۳ تن در هکتار
کنترل رسوب سالیانه به طور متوسط ۴ متر مکعب در هکتار
افزایش تولید علوفه سالیانه به مقدار ۱۲۰ کیلوگرم در هکتار
پتانسیل کنترل و کاهش تبخیر: مدیریت و استحصال منابع آب ناشی از کنترل و کاهش تبخیر حداقل ۱۰ درصد تبخیر مناطق کوهستانی
بهبود فرصت‌های شغلی و معیشت آبخیزنشینان
افزایش ترسیب کربن منتج از عملیات بیولوژیک به طور متوسط ۶۰ تن در هکتار، عملیات مکانیکی به طور متوسط ۴۹،۲ تن کربن در هکتار و عملیات بیومکانیکی به طور متوسط ۴۶ تن کربن در هکتار
افزایش میزان دبی قنات‌ها و چشمه‌ها بین ۱،۵ تا ۳ برابر
کاهش ۷۰ درصدی حجم سیلاب: در سیل سال ۱۳۹۸ شمال کشور طرح‌های آبخیزداری و آبخوان داری، ۲۸۰ میلیون مترمکعب از سیلاب را کنترل و مهار کردند.
کاهش ۳۲ درصدی تبخیر و تعرق ناشی از توسعه اقدامات بیولوژیک

*وضعیت سیل خیزی حوزه‌های آبخیز کشور

آمارهای سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور نشان می‌دهد در مجموع ۴۵۰ شهر و ۸۶۵۰ آبادی در کشور در معرض سیل قرار دارند و از سال ۱۳۳۰ تا کنون، ۵۵۸۷ فقره سیل در ایران رخ داده است. استان‌های گلستان، هرمزگان و خراسان جنوبی به ترتیب رکورددار سیل خیزی در کشور هستند. در حالی استان گلستان رکورددار است که ۲۰ درصد سطح این استان پوشیده شده از جنگل است و مطالعات انجام شده در اروپا نشان می‌دهد، جنگل‌ها سدهایی طبیعی برای ذخیره آب هستند اما گویا به دلایل مختلف، این گونه پوشش‌های گیاهی ارزشمند کارکردهای خود را در استان گلستان در برابر سیل از دست داده‌اند که بیانگر حساسیت اقدامات ویژه عملیات آبخیزداری در این استان‌ها است تا از سیلاب در جهت افزایش پتانسیل آبی موجود در این مناطق استفاده و تحت مدیریت درست باعث افزایش رطوبت خاک، احیا پوشش گیاهی، تغذیه آبخوان‌ها و افزایش ذخایر آب برکه‌ها و مخازن سازه‌های آبی شویم.

بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس استان‌های مازندران، گیلان، بوشهر، لرستان و کرمانشاه به ترتیب سیل خیزترین استان‌های کشور هستند. در اثر سیل‌های به وقوع پیوسته در سال ۱۳۹۴ تعداد ۵۵ نفر و در سال ۱۳۹۵ تعداد ۵۷ نفر جان خود را از دست داده‌اند.

اطلاعات یکی از بزرگترین سیل‌های جهان که در سال ۲۰۰۱ اتفاق افتاده، مربوط به سیل سال ۸۰ استان گلستان بوده که خسارات آن شامل: خطوط برق و شبکه آب روستایی، شبکه آب شهری، راه، مرکز مخابرات، اراضی کشاورزی و باغات، ۳۰۰۰ باب اماکن مسکونی و تجاری، ۱۵۰۰۰ هکتار اراضی کشاورزی و باغات، ۱۰۰۰۰ هکتار مراتع، ۶۰۰۰ دام و تعداد ۱۳۰ دستگاه اتومبیل و وسایل نقلیه سنگین بوده که در مجموع ۵۸۰ میلیارد ریال خسارات مالی در بر داشته است.

این اساس برای طرح سیل گلستان عملکرد سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور از سال ۱۳۸۳ تا کنون در این استان در سطحی حدود ۴۲۰ هزار هکتار و مبلغ ۷۲۴ میلیارد ریال عملیات آبخیزداری و کنترل سیل اجرا شده است. ۱۴۰ هزار میلیارد تومان خسارت مالی مستقیم دهه اخیر در ایران را در برداشته است که کمترین خسارت مالی مربوط به سال ۹۲ و ۹۵ کمتر از ۲ میلیارد ریال و خسارات سیل ۹۰ بیش از ۹ میلیارد ریال گزارش شده است.

***برنامه‌های راهبردی آبخیزداری در برنامه ششم توسعه کشور**

به منظور تداوم فعالیت‌ها در چارچوب برنامه ششم توسعه اجرای عملیات آبخیزداری و آبخوان داری در سطح ۱۰ میلیون هکتار برنامه‌ریزی شده است.

***موانع و چالش‌های توسعه حوزه آبخیز در کشور**

***وضعیت و میزان مشارکت خیرین و مردم در توسعه اقدامات آبخیزداری**

آبخیزداری از جمله اقداماتی در کشور محسوب می‌شود که دارای مطالبات و خواسته‌های قابل توجه مردمی است. در بسیاری از حوزه‌های آبخیز کشور مشارکت مردم در اجرای عملیات آبخیزداری قابل ملاحظه است. به عنوان مثال می‌توان به استان هرمزگان که یکی از استان‌های دارای تعداد قابل توجه خیرین است با ذکر بخشی از نتایج به شرح زیر اشاره نمود:

تاکنون بیش از ۴۰۰۰ بند کوتاه آبخیزداری با مشارکت مستقیم مردم در منطقه بشاگرد و در سطح حوزه آبخیز جگین اجرا شده است.

بالغ بر ۱۵۰۰ طرح آبخیزداری با اعطای تسهیلات بانکی در سطح استان توسط مردم در مباحث مختلف آبخیزداری اعم از ترانس بندی و بهره برداری از اراضی شیبدار، تقویت چاه‌ها، چشمه‌ها و قنوت و ایمن سازی اراضی کشاورزی در مقابل سیل سرمایه‌گذاری شده است.

۳۰۰ طرح آبخیزداری توسط مردم از محل اعتبارات مردمی صندوق بلاعوض خشکسالی به انجام رسیده است.

۸۸ پروژه آبخیزداری با مشارکت بسیج جوانان در سازندگی عملیاتی گردیده است.

۷۷ سازه آبخیزداری در قالب اردوهای جهادی دانش آموزان و دانشجویان اجرا شده است.

۱۶ طرح آبخیزداری با خودیاری ۱۵ تا ۱۰۰ درصد توسط خیرین استان به بهره برداری رسیده که ارزش ریالی سرمایه‌گذاری خیرین در طرح‌های آبخیزداری استان بالغ بر ۳۷ میلیارد ریال است.

میزان استفاده از فن آوری و شرکت‌های دانش بنیان در حوزه آبخیز کشور

آبخیزداری از دسته علوم متکی به فن‌آوری‌های سنجش از دور و بهره‌گیری از تکنیک‌های مرتبط با تصاویر ماهواره‌ای و پهپاد است که از این علوم و فن‌آوری‌ها برای سنجش سیل‌خیزی، فرسایش و رسوب، زمین لغزش و فرونشست زمین استفاده می‌شود.

جمع بندی

لزوم جامع‌نگری و همکاری و هماهنگی دستگاه‌های اجرایی در قالب مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز به منظور دستیابی به اهداف مندرج در تکالیف قانونی و حداقل اجرای تعهدات مندرج در برنامه ششم توسعه (به طور متوسط معادل سالانه دو میلیون هکتار و در طول برنامه ده میلیون هکتار) با پیش بینی سالانه ۲۰ هزار میلیارد ریال و همچنین استمرار و اختصاص اعتبارات لازم از محل صندوق توسعه ملی در سال‌های آتی با توجه به اقبال عمومی به فعالیت‌های آبخیزداری و حفظ پوشش گیاهی و جنگل‌ها از الزامات است. همچنین ارائه مدل‌های مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز با استفاده از نتایج موفق پروژه‌های بین‌المللی مانند دو پروژه منارید و حبله رود و دعوت از مردم ساکن حوزه‌های آبخیز برای تحلیل روش شناسی آبخیزداری مشارکتی و نتایج آن بسیار مهم و ضروری است.

با توجه به تاکیدات رهبر معظم انقلاب و همه مدیران ارشد کشور و از طرفی حجم زیاد خسارات وارده برای نقاطی از کشور در سیل‌های اخیر، به منظور کاهش خسارات سیلاب‌ها، لزوم تغذیه سفره‌های آب زیر زمینی، جلوگیری از فرسایش خاک و فرونشست زمین و همچنین کاهش مخاطرات روحی و روانی مردم، و به منظور سرعت بخشیدن به فعالیت‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری، حفظ پوشش گیاهی و احیا و توسعه جنگل‌ها، مبارزه با پدیده گرد و غبار و بیابان زدایی، لازم است سالانه حدود ۱۰ هزار میلیارد تومان به این امر اختصاص پیدا کند.